

De poëtische materie van De Keyser

Aan de overzichtstentoonstelling van Raoul De Keyser in het Gentse S.M.A.K. ligt de gedachte ten grondslag dat elk van zijn werken zijn hele oeuvre weerspiegelt en dat zijn hele oeuvre als één levenslange reeks kan beschouwd worden. Een representatieve keuze uit De Keyser's werk maakt zienderogen duidelijk hoe de schilder de materialiteit van het schilderij altijd liet prevaleren op de voorstelling.

Sabine Alexander

Raoul De Keyser kijkt uit het raam en ziet de kraan met aangesloten tuinslang, de hond Baron die rondsnuft, de eenzame sok aan de waslijn, de stapeling van wolken in de lucht, het voetbalveld waar iemand verse kalklijnen uitzet. Een schilderij van De Keyser wordt de herinnering aan die blik naar buiten, aan de uitsnede van de vertrouwde omgeving binnen het kader van het raam. Logischerwijs valt zijn blik ook op de sluiting van het venster. De Keyser zoomt in op de kalklijn, op de corner, de sok, de raamkruk. Het voetbalveld muteert van grasgroen naar donker sparrengroen, de ijle lucht wordt hard blauw, de klink wordt een excen-

“Voor De Keyser bezat de verf voldoende potentie om hem een heel leven te boeien.”

triek object, het volle geel wordt zinnebeeld voor een zomerse dag. Alleen de wolken en de kalklijn blijven stralend wit, de eerste met een dikke zwarte lijn omrand, de laatste wat morsig

aan de rand zoals dat met krijtlijnen altijd gaat. Van de blik door het raam naar de verf op het canvas maakt de banaliteit de shift naar kunst.

Jaren '60

Het waren de iconische jaren 1960 en in Vlaanderen sijpelde de Pop Art binnen. In het kleurloze Leiestadje Deinze lieten kunstenaars als Roger Raveel, Etienne Elias en Reinier Lucassen zich inspireren door de bonte en goed leesbare figuratie van de Pop Art. Ze verwerkten die tot een plaatselijke variant, die zich inpaste in het leven van het Gentse achterland. De Keyser (1930-2012) volgde een summier opleiding bij Raveel en was korte tijd lid van diens kunstenaarsgroep Nieuwe Visie, maar De Keyser's persoonlijke “nieuwe visie” en de impulsen vanuit het minimalisme, de conceptuele kunst en proceskunst sterkten de niet meer zo jonge kunstenaar in het varen van een eigen koers. Hij exploreerde het grensgebied tussen figuratief en abstract en legde al zijn ambitie in het medium verf. De illusie van de geschilderde voorstelling confronteerde hij met het schilderij als object. Die levenslange bevragende en onderzoekende attitude maakte De Keyser tot een van de interessantste Vlaamse kunstenaars van de 20ste eeuw en verklaart het internationale succes dat hem vanaf eind jaren '80 toeviel, met als hoogtepunt zijn deelname aan Documenta IX (1992).

Verbeelding

Een intrigerende kwestie die De Keyser in de beginjaren bezighield, was hoe de schilderkunst zich verhoudt tot de ruimte en waar de raakpunten met beeldhouwkunst en architectuur liggen. Hij beschilderde de zijkanen van zijn doeken en experimenteerde met *Limmen Dozen* en *Slices*, beschilderd canvas dat op een houten balkvormig geraamte werd gespannen en in de ruimte geplaatst en plankvormige schilderijen die tegen de muur leunden. Die schilderij-objecten pasten in een tijdgeest die de grenzen tussen de artistieke disciplines in twijfel trok, maar De Keyser zou er geen goedkoop artistiek merk van maken. Hoofdzaak was en bleef de schilderkunst en als een plat vlak volstond om er het maximum uit te puren dan was dat ook goed. Voor De Keyser bezat de verf voldoende potentie om hem een heel leven te boeien. Hij herwerkte zijn doeken, dreef af en greep terug naar vroeger, haalde inspiratie uit de luchten van het platteland, het water van de Leie, de zonneblinden voor het raam. Hij liet lijnen samenvallen tot een hoek of eindigen in het niets, hij woog kleuren tegen elkaar af en liet ze subtiel over het doek bewegen. De Keyser bevrijdde zich van elk dictaat van de schilderkunst en liet veel aan de verbeelding over.

Kleur

In 1984 overlijdt de echtgenote van De Keyser. Weg is elke herinnering aan het Pop Art-coloret. De hoeken van de kamer worden okerkleurige velden van introversie. De Keyser kijkt door het raam en schildert de donkere tentakels van de slangenden die een akelig scherm voor de vrolijke buitenwereld plaatsen. Maar het verleden keert snel terug: witte strepen, geometrische oefeningen, een suggestief en levendig verfgedrag dat wisselt van schraal tot delicaat uitgestreken, van afgeschraapt tot dik gelaagd. *Bleu de Ciel* (1992) is zo'n parel van gevoelig schilderwerk, met ochtendroze schemerend onder veegjes hemels blauw die als distelpluizen door de lucht zweven.

Een kleur die niet zo vaak opduikt in het oeuvre van De Keyser is rood, maar de keren dat hij het gebruikt is het raak. In een van zijn opstaande oeverlandschappen plaatst hij tussen de golvende stroken zwartgroen en zandkleur, die het tere blauw van lucht en water in tweeën delen, een meegolvende rode lijn. Ondanks haar schijnbare overbodigheid brengt ze dynamiek in het landschap en geeft ze de andere kleuren ruggeleuning. In *Oever* (2005) omkadert De Keyser zijn atmosferisch landschapje met een gelijkaardige rode lijn. Ze ligt nu niet bescheiden ingebed tussen de andere kleuren, maar duwt de blik van de toeschouwer naar binnen, naar de substantie waaruit de schilder water, lucht en licht maakt. De Keyser slaagde erin dezelfde fragiele sensitiviteit die hij in zijn werk op papier bereikte, ook met de taaiere olieverf te bereiken.

“Hoe kleiner de doeken, hoe boeiender de reis van de blik over het vlak en langs de randen.”

De Keyser staat te boek als een “*painter's painter*”, hogelijk gewaardeerd door vakgenoten, maar geen beroemdheid bij het grote publiek. Een ronde langs zijn werk reveleert een poëtische kwaliteit die alle kennis ver overstijgt. Naar een De Keyser blijf je kijken en hoe kleiner de doeken, hoe boeiender de reis van de blik over het vlak en langs de randen. Onder hun schijnbare eenvoud schuilt een complexiteit en elegantie die verwant is aan de taal van dichters. Dat De Keyser bevriend was met dichters en regelmatig met hen samenwerkte, past helemaal in het plaatje van de kunstenaar die de alledaagsheid bevrijdde van haar context en omhoog tot poëzie. “Hier in dit wit (dat nat wordt in september) / Hier in dit blauw (voorbij zijn tastbaarheid), / het helder wegen van een ruimte / waaraan geen mens ontsnapt” (uit een gedicht van Roland Jooris over De Keyser in 1965). III

Raoul De Keyser. Oeuvre loopt tot 27 januari in het S.M.A.K. Gent. www.smak.be

In *Oever* (2005) omkadert Raoul De Keyser zijn atmosferisch landschapje met een rode lijn. Ze ligt nu niet bescheiden ingebed tussen de andere kleuren, maar duwt de blik van de toeschouwer naar binnen, naar de substantie waaruit de schilder water, lucht en licht maakt.

© Familie Raoul De Keyser | SABAM Belgium 2018

COLOFON

Redactie

Louis Frarynlaan 75, 2050 Antwerpen, 03/210.08.70, redactie@tertio.be, www.tertio.be

Hoofdredacteur Emmanuel Van Lierde Eindredacteur Sylvie Walraevens

Redacteuren Geert De Cubber, Joris Delpoorte,

Ludwig De Vocht, Frederique Vanneville,

Lay-out Michael Moras

Werken mee aan dit nummer Sabine Alexander, Veerle Deknopper, Yvonne Denier, Guido Dierickx, Ludo Van den Eynden, Pieter Bob Van Petegem

Voorzitter Thérèse Leysen

Verantwoordelijke uitgever

Ernest Henau, Mechelsesteenweg 82, 1970 Wezembek-Oppem

Abonnementen, adreswijzigingen & marketing

Karine Heyndrickx, 03/210.08.76, abonnementen@tertio.be

Advertenties

Katrien Lannoo, Trevi Plus, Meerlaan 9, 9620 Zottegem,

tel.: 09/360.48.54, fax: 09/367.49.88, katrien.lannoo@treviplus.be

WINNAARS BOEK

Winnen een gratis exemplaar van het boek *Het katholicisme in Europa*:

- Winifreda De Volder
- Hugo Embrechts
- Diane Nuytemans